

Gjensyn med Vesterøya

Vesterøya etter maleri av Harald Laukolm (datert 1928). Båten tilhørte Almas bror Alfred.

Etter en artikkel av Paul Tjønnøy i Brønnøysund Avis 13. april 1985

Om barndomshjemmet til Alma Kvitting Tobiassen og særlig om moren hennes – Marie. (Artikkelen noe redigert av HØ.)

Kan du begripe at her har bodd folk som levde sine liv ute på denne knøttlille holmen – er det virkelig tilfelle? Å joda, du ser vel at sylsteinene ligger her enda – et tydelig vitnesbyrd om at her har vært bosetning. Det er forresten ikke så lenge siden heller, vel seksti år (1985). Da ble den vesle øya fraflyttet – husene revet, og stedet forlatt for godt. Har den ikke noe navn? Jo de kalte den for Vesterøya, fordi det er den ytterste av de to øyene som var bebodd i dette været. Nu ligger den her som en uanseelig og verdiløs holme ut mot storhavet – den som en gang var kjært hjem for en stor familie.

Bare tuftene igjen

Som du ser er det bare tuftene tilbake. Det stod ei fin lita stue her ute – malt og velholdt. Grønne vinduskarmer var det visst og. Kanskje var de inspirert av storbåra når den kom buldrene inn mot land med sin kvite hette på toppen og sitt blågrønne fang – bevare den som ble for sein oppover når storalla kom med bulder og brak, det var som ei kjempetunge hadde slikket berget reint når den trakk seg tilbake - bare for å gi plass til neste.

Her er nausttomta. Det var ikke noe lite naust de hadde. Det rommet flere båter, bruk av alle sorter, rakved, materialer. Det fantes mang en rekplanke ute i øyene i den tiden. Det var faktisk en del av næringen det og - akkurat som dun fra ea. Her ser du hvor brygga var. Det var et nyttig hus der det stod på stolper som de fleste brygger gjør - for at de kunne legge til med båtene. Der landet de fisken og tok inn bruk – garn, gangvad, line på klaver eller så agnet de stamper. Så brygga tjente mange formål, den.

Avstanden er ikke så stor over sundet til heimlandet på Kvitingan – men det kunne være ille nok når uværet satte inn.

Ser du den smale renna her mellom steinene? «Ja, jeg ser den – er det den de kaller for sjyveien?» Den var ikke brei, ser det ut til. Så måtte den da heller ikke være det. De måtte spare gresstorva – det var den som skulle gi mat til kua. Det var mange barnemunnet om melkeskvetten.

Mange munner å mette

«Mange munner å mette sier du, hvilket tall tenker du på da?» Det var vel ti – fem gutter og fem jenter. I tillegg en som fór i sjøen som liten. Det måtte være litt av en kamp for den som skulle ha havet som arbeidsplass? Han far sjøl var en dyktig fisker og guttene måtte innta sin plass på framtofta så snart de klarte og hanskes med færingsåra – og den var ikke lett for en syv-åtteåring.

Med maksimal innsats fra alle i familien så klarte de da å livberge seg på den vesle øya. Sånne storbarnsfamilier var det mange av ute i øygarden, men så var det få som hadde en så liten holme som de på Vesterøya. At det var et harmonisk hjem, er det ingen tvil om. Den gamle boka med det gyldne korset på permen, var ofte i bruk. Nøysomhet og gudsfrykt var deres motto. Og den rettesnoren var det vel som hjalp familien gjennom slit og trange tider. Far sjøl – han Edvard – fikk giktfeber og gikk bort midt i livet. For en gutt som måtte overta farsrollen tidlig i tenårene, var det nok ingen dans på roser. Innsikt og autoritet måtte en ikke være fri for. Men la oss føye til at mor Marie hadde også nettopp de egenskapene. Mens far levde var det hennes jobb å styre barneflokket, passe på at de var i aktivitet både i sjøhus og heime i stua mens *han sjøl* var ute i værene på fiske. Det var bruk for mange flittige hender – nye garn skulle bindes, og gamle bøtes. Massevis av angler skulle kappes og lina settes opp til nytt bruk. Det hendte ofte at en sleit fra seg en hel stamp – det kunne være en fem-sekshundre angler - og det kostet penger og tid når slikt skulle fornyes. Kveite-va'n skulle og fares over – angler kvesses – røytinga ettersees. Sannelig var det nok å henge fingrene i for både store og små.

Hjertevarme Mor Marie

Ho Marie hadde mange gode egenskaper. For det første var hun et så hjertevarmt menneske at det er vanskelig å få uttrykt det i ord. Flink med hendene var hun som få. Stadig flere oppgaver ble lagt på henne etter hvert som barneflokket vaks til. Alle skulle ha både på hender og føtter. Skomakerarbeidet var vel det vanskeligste, men hun klarte det visst såpass at barna var godt skodd. Skredderyrket var det faget hun mestret aller best, og det var en del av inntekten som skulle gi penger til mat og drikke for den store familien. Det var ikke få plaggene som fant veien til de andre øyene i nabolaget. En kan da saktens huske det.

Det sies at hun laget så mye klær både til sine egne og andre, men kjøpte de tøyet de sydde av? Nei du, det var visst fint lite det som ble handlet – kanskje en sjelden gang til et finere plagg. Ei skjorte til kirkebruk kanskje – *kjerkjiskjorta* som de sa. Kvardagsklærne var *heimvåvi*, for det meste av *heimspåini* garn.

Jeg kan vanskelig skjønne korleis hun kunne få tid til alt, med så stor barneflokk? Det kan vel bli langlagt å gi utførlig svar på det spørsmålet.

Det ble da helst slik at de måtte ta natta til hjelp. Tidlig i seng med de minste for å få mere ro med håndarbeide – veven, rokken, bindingen eller symaskina. Og når mørket falt på satt de *skjømming* før de fortsatte sine gjøremål i det sparsomme parafinlampelyset. Det hendte vel ikke så sjelden at de var oppe i fire-femtida og tok fatt igjen. Ei hand som ble liggende i fanget var ei unyttig hand – den måtte helst være i bruk.

Mye glede og tilfredshet

Kunne det være mulig for ei husmor å finne noe hjemmehygge og kos når hun var så overlagt med arbeid at hun i stunder knapt så råd med å kave seg opp av slitet?

En kan godt forstå at det er vanskelig å skjønne noe av det. Du kan imidlertid være ganske trygg på at det var mere glede og tilfredshet den gang enn det moderne mennesker kan forestille seg. Kan du se for deg ho Marie framfor rokken og høre når hun sang, og tonene dullet seg inn i lyden fra rokkhjulet og surringen fra snella. Om du gjør det - så skjønner du bedre.

Når hun gikk der i stua og syslet med de daglige gjøremål så måtte vel tankene være mest hos dem som var ute i værene på fiske – eller i Lofoten når det var tid for det. De hadde jo ikke noe å meddele seg med av kommunikasjonsmidler - som i vår tid.

En skulle nesten tro at de gikk og var vettskremte støtt og stadig. En kan vel ikke utelukke at de var bekymret, men det var vel ikke en konstant angst – da hadde det vel ikke vært levelig. De sa det slik de gamle at *dæ e bærre å gje seg Gud i vold*. Kanskje nynet de på visestrofen – «*O Herre som råder for vær og vind, la du ei sjøbbølge blive hans grav*».

Søndagen skulle helligholdes

«*Hadde de aldri en fridag her ute – eller sommerferie?*» Joda, de hadde en dag ledig i uka og det var søndag. Det vil si, at det måtte ikke røres noe annet enn det som hørte til matstellet – søndagen skulle helligholdes. Da måtte vakkerskjorta og helligdagsbuksa på – om de ikke dro på kirketur da, og det hendte da det med hvis det var godt *kjerkjiver*. Hvilken kirke de dro til da? Det ble nu helst Brønnøykjerka. Distansen tatt i betraktning så får en vel si de var flittige kirkeeroere.

Færingen var lenge i bruk, med seil til hjelp i lagelig vind. Men omsider kom motoren også til Vesterøya – ei stor skøyte etter den tids forhold. No skal vi sjå – tror minsanten det var «Morningstar» den hette. Den innvarslet vel ikke så lite av en ny tidsepoke der den kom dunkende opp sundet med sin glødehodemotor.

Belønningen desto større

De var tidlig med på utviklingen guttene der ute på Vesterøya. De så mulighetene som lå i motoren som fremdriftsmiddel - de var klarsynte og driftige menn. Hun fikk nok mye igjen for slitet, mor Marie, med å oppleve at barna kom seg godt til og skikka seg vel. Hun synes å ha overlag mye å takke for. Det var ikke et strev forgjeves – oppvekst og grotid var nok hard, men belønningen var da desto større.

For den som minnes noe fra den tiden og har vært den på nært hold, så er det ikke bortkastet å kjøre huskefilmen av og til. Da kan en godt slå av både fjernsyn og radio og la hukommelsen få kjøre sin egen fremvisning. Den er da sannelig realistisk nok. Sannelig er det minner fra levde liv i en annen virkelighet en tar med seg når en forlater øya her ute - etter et besøk hos Marie.

Marie og Edvard med barna. Bildet er tatt i 1903. Edvard døde tre år senere av giktfeber, 45 år gammel. Etter at Vesterøya ble fraflyttet omkring 1928 bodde Marie hos sønnen Alfred på Trælnes helt til hun døde i 1951 (87 år).

(Se forøvrig: www.lekamoya.no)